

19.

Julian Fałat

"Nieswiez", 1886

Hammer price: 26,000 PLN

watercolour on paper, 32,5 x 20,3 cm

signed, dated and inscribed lower left: 'Jul. Fałat | Nieswiez 86'

Taxes and fees

- In addition to the hammer price, the successful bidder agrees to pay us a buyer's premium on the hammer price of each lot sold. On all lots we charge 18 % of the hammer price up to and including PLN 100,000, 15 % of that part of the hammer price over PLN 100,000.

Esej

Prezentowana praca pochodzi z przełomowego okresu w twórczości Juliana Fałata. W 1885 roku artysta odbył "podróż dookoła świata" - wyruszył statkiem z Marsylii i, podróżując drogą lądową oraz morską, przemierzał Afrykę, a następnie Azję, gdzie zatrzymał się na dłużej w

Japonii. Dotarł do Stanów Zjednoczonych, aż wreszcie do Niemiec. W Monachium dopracowywał tworzone podczas eskapady szkice, które już z początkiem kolejnego roku wystawił w Warszawie. W lutym Fałat po raz pierwszy wyprawił się na plener do Nieświeża: "W roku 1886 rozeszła się wiadomość, że Wilhelm Pruski jedzie do Nieświeża na polowanie na niedźwiedzie, jako gość ks. Ant. Radziwiłła. Ponieważ ostatnimi czasy rysowałem wiele do pism ilustrowanych, jak 'Kłosa', 'Tygodnik Ilustrowany' i 'Tygodnik Powszechny', pomyślałem, że i na tych polowaniach powinien znaleźć się artysta malarz, który by scenami z nich zasiliał pisma polskie i zagraniczne. Nie tracąc czasu, postanowiłem jechać zaopatrzywszy się wprzód w listy polecające (...)" (J. Fałat, Pamiętniki, wyd. II, Katowice 1987, s. 139). Artysta stworzył wówczas cykl mistrzowskich akwarel przedstawiających książęce polowanie, od nagonki po powrót z łowów. Seria 29 obrazów została zaprezentowana w 1887 roku w berlińskim Salonie Schulthego, a nieświeskie polowanie stało się przepustką do kariery dla wówczas 32-letniego artysty. Fałat bowiem został zaproszony przez księcia Fryderyka Wilhelma, od 1888 roku cesarza Wilhelma II, na dwór pruski jako malarz nadworny. W Berlinie rezydował do 1895 roku. Akwarela "Nieśwież" powstała w roku opisanego polowania, prawdopodobnie wiosną, kiedy artysta powrócił do miejscowości na zaproszenie księżnej Radziwiłłowej. Obraz przedstawia jeden ze sławnych zabytków szlacheckiej "stolicy", kościół św. Krzyża. W słowniku z epoki czytamy na temat świątyni: "nieistniejący już klasztor z kościołem ks. Benedyktynów (...) fundowany w 1673 r. przez Michała Kazimierza Radziwiłła, podkanclerzego i hetmana litewskiego. Była to fundacja wspaniała, z muru, a w świątyni dużo marmurów grobowych i pamiątek miejscowych (...). Św. Krzyż był uprzywilejowanym cmentarzem w Nieświeżu; benedyktyni mieli tu piękną bibliotekę; klasztor zniesiony został po 1833 r., kościół zaś w 30 lat później" (Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. XI, Warszawa 1890, s. 699-700). Fałat wykonywał szkice budowli Nieświeża, które następnie publikowane były w warszawskiej prasie. Ta akwarela prawdopodobnie jednak nie została zreprodukowana. Powtarza natomiast wzór ryciny, która ukazała się w "Kłosach" w 1883 roku i ilustrowała artykuł Adam Pietkiewicza (ps. Adam Pług) dotyczący historii Nieświeża. Pietkiewicz odnośnie do położenia i stanu zachowania kościoła odnotowywał: "[ufundowany] o trzy wiorsty za miastem, w głębi boru, z którego tylko się wieża jego widzieć dawała. Dziś kościół opustoszał a lasu, jak przynajmniej można sądzić z ryciny, ledwie szczątki zostały" (A. Pług, Nieśwież, "Kłosa" 1883, nr 930, s. 263). Autorem rysunków ilustracyjnych był Władysław Gumiński, warszawski malarz, rysownik i konserwator zabytków. Fałat, związany w epoce z pismami warszawskimi, mógł znać zarówno artykuł, jak i grafikę, lecz na pewno jego akwarela "Nieśwież" wpisuje się w ogólne starożytnicze zainteresowanie zabytkami przeszłości na Ziemiach Polskich. Opuszczony kościół pośród bezkresnych nieświeskich lasów musiał stanowić wdzięczny temat dla artysty pielęgnującego za pomocą akwarel z polowań etos magnackiej stolicy na Kresach.